

Література

1. Все «за» и «против» дистанционного обучения через Интернет. 2020. URL: <http://useic.ru/rus/dl/article-06.htm>
2. Делик І. С., Діденко О. В., Зарубіжний досвід дистанційного навчання студентів з особливими потребами. 2020. URL: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/Znpkhist_2009_1_7%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/Znpkhist_2009_1_7%20(2).pdf)
3. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>
4. Собаєва О. В. Активізація пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2001. 19 с.
5. Федорук П. І. Адаптивна система дистанційного навчання та контролю знань на базі інтелектуальних Інтернет-технологій: автореф. дис ... д-ра техн. наук: 05.13.06. НАН України, Ін-т пробл. мат. машин і систем. Київ, 2009. 37 с.
6. Федорук П. І. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.

Куниця Т.Ю., м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ У ДІТЕЙ З СІМЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В статті розкрито основні аспекти реалізації соціально-педагогічного супроводу у умовах закладу загальної середньої освіти. Зазначено, що індивідуальні форми роботи сприяють засвоєнню підлітками теоретичних знань про громадянську позицію, дають можливість їх коригування. Колективні форми роботи створюють умови для практичної реалізації набутих знань, перетворюють їх на навички та закладають підґрунтя для подальшої реалізації у повсякденному житті. Наголошено, що поєднання виховних можливостей навчальної та позаурочної діяльності сприятиме успішному здійсненню соціально-педагогічного супроводу формування відповідальної громадянської позиції.

***Ключові слова:** відповідальна громадянська позиція, вимушені переселенці, підлітки, соціально-педагогічний супровід.*

На загальнодержавному рівні визначено, що серед виховних напрямів сьогодні найактуальнішими є патріотичне та громадянське виховання. Ці стрижневі напрями не тільки відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності, але й закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, для яких держава – запорука власного особистісного розвитку, що спирається на ідеях гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу

життя, готовності до змін [1].

Найбільшої уваги щодо громадянського виховання та формування відповідальної громадянської позиції потребують діти з сімей вимушених переселенців через ряд факторів. Зокрема, через наявність негативного досвіду і суперечностей між декларованими державою гарантіями прав безпеки і ситуацією, що склалася в Донецькій і Луганській областях та АР Крим. Сформованість знань про громадянські права людини (дитини), про значення відповідального дотримання обов'язків, про можливості реальної участі у демократії відповідно вікових можливостей, розвиток критичного мислення, засвоєння навичок медіаграмотності є важливими складовими відповідальної громадянської позиції підлітка.

Соціально-педагогічний супровід формування відповідальної громадянської позиції сприяє соціалізації та накопиченню соціально-значущого досвіду дитини, дозволяє їй повніше самореалізуватися шляхом стимулювання доцільної та успішної поведінки.

Супровід не передбачає гіперопіки супроводжуваного, натомість спрямований на стимулювання його усвідомленої, цілеспрямованої активності.

Формування відповідальної громадянської позиції у дітей з сімей вимушених переселенців – це індивідуальна робота та робота з класним/шкільним колективом. Варто зазначити, що індивідуальна робота з дитиною є підґрунтям для реалізації відповідальної громадянської позиції. Теоретичні знання, набуті на уроках історії, літератури, правознавства, громадянської освіти тощо підкріплюються знаннями про способи їх застосування у реальному житті, отриманими під час індивідуальної роботи соціального педагога з дитиною. А практичним втіленням набутих знань є участь дітей у різноманітних колективних формах роботи. Саме тому, на нашу думку, індивідуальну і колективну роботу з дітьми необхідно проводити комплексно [2].

Програма індивідуального супроводу має включати:

- *діагностичний етап*, за результатами якого складається соціальний

портрет дитини й сім'ї, визначаються наявні проблеми;

- *консультативний етап*, під час якого відбувається пошук прийнятних шляхів коригування форм поведінки у певних ситуаціях, ставлення до них, стимулювання мотивації та формування готовності до виявлення відповідальної громадянської позиції;

- *практичний етап* – закріплення набутих знань шляхом участі у суспільно значущій діяльності;

- *моніторинг* протягом усього процесу роботи.

Необхідним завданням роботи з дітьми є навчання їх взаємодії й співпраці в шкільних колективах.

Для цього у дітей формується доброзичливе, толерантне ставлення один до одного, готовність до обговорення проблемних і конфліктних ситуацій, які виникають. Обов'язковим етапом у цьому процесі є оволодіння учнями вмінням знаходити конструктивні рішення у разі їх розвитку.

Практична реалізація даного завдання включає в себе систему тренінгових занять з набуття навичок позитивного міжособистісного спілкування або тренінги, спрямовані на згуртування колективу, які проводять класні керівники, практичний психолог і соціальний педагог, участь в учнівському самоврядуванні, у проектній діяльності тощо.

Будь-які отримані теоретичні знання мають бути закріплені практичним досвідом. Тільки проходження дітьми всіх етапів – знання (на рівні понять і уявлень), як що-небудь зробити; ставлення, яке виникає на фоні емоційного відгуку на певні події; вміння (засвоєний спосіб застосування на практиці); навичка (автоматизовані дії на основі багаторазових повторень); звичка (дії і вчинки, які стали потребою) – призведуть до сформованості відповідальної громадянської позиції.

Звичайно, педагогічні працівники повинні будувати свою діяльність у рамках системно-діяльнісного підходу, який передбачає знаходження ефективних способів включення дітей у спільну діяльність та системну її організацію.

Великі можливості закладені у проектній, благодійній та добродійній, колективній творчій діяльності. Вирішення завдання формування відповідальної громадянської позиції членів шкільного колективу значним чином залежить від ретельного добору завдань. Завдання повинні бути такими, щоб їх результат залежав від колективної роботи всіх членів класу (або групи), а не від діяльності однієї людини. Педагог у процесі спільної роботи дітей вчить їх погоджувати свої особисті інтереси з інтересами інших дітей, розробляти спільні плани дій, розподіляти обов'язки в групі, керувати процесом роботи, оцінювати результати кожного члена шкільного колективу. Важливо навчити дітей правильно реагувати на емоційний стан один одного, адекватно сприймати невербальні жести, міміку, пантоміміку, вміти адекватними засобами висловлювати в процесі діяльності свої почуття [3].

Формування особистісної відповідальності відбувається, коли життя наскрізь наповнене різноманітними видами діяльності, в яких дитина привчається створювати матеріальні й духовні цінності, й поступово переходить з позиції споживача в позицію їх творця.

Слід враховувати, що виховання – це творчий цілеспрямований процес взаємодії педагогів і вихованців щодо створення оптимальних умов, організації освоєння вихованцями соціально-культурних цінностей суспільства і, як наслідок, розвиток їхньої індивідуальності, самоактуалізації особистості. Виховання у шкільному просторі процес безперервний, але слід розуміти особливості виховних потенціалів урочної та позаурочної діяльності та знайти способи їх взаємозв'язку і взаємодоповнення. Урок завжди обмежений часовими рамками і домінуючим освітнім пріоритетом. Водночас, застосування отриманих на уроці знань у реальному житті дає можливість задовольнити потребу підлітка у самореалізації. Тому вважаємо, що основою формування відповідальної громадянської позиції та соціальної активності може бути саме позаурочна діяльність підлітків. На користь цього твердження свідчить те, що вона має більший часовий простір, більшу кількість суб'єктів – учасників того або іншого виду діяльності і несе в собі пріоритет виховання в людині певних

ставлень, набуття умінь, навичок, особистісних якостей.

Крім того, з точки зору можливостей громадянського виховання, величезний потенціал позаурочної діяльності реалізується в широкій палітрі сфер діяльності, де підліток може бути успішним, де можна «виховувати» самого себе відповідно до своєї шкали цінностей. У позанавчальній діяльності виникає цілеспрямована творча взаємодія учня, вчителя та інших суб'єктів вихованого процесу, яка спрямовується на створення умов для засвоєння учнями соціально-культурних цінностей суспільства через включення в суспільно-корисну діяльність, неформальну організацію дозвілля з метою самореалізацію особистості у позаурочний час.

Слід підкреслити різницю між позаурочною діяльністю і додатковою освітою, які мають на меті формування в учнів спеціальних знань через додаткову організацію занять. На даний час мережа установ додаткової освіти переважно надає свої послуги на госпрозрахунковій основі, й у зв'язку з цим виховний аспект часто посувається на другий план. Окрім того, позаурочна виховна діяльність для здійснення поставлених завдань не повинна бути догматичною, насильницькою (наказовою) і формальною.

Школа повинна виховувати істинний патріотизм, якому притаманне не сліпе обожнювання, а ясне бачення всіх недоліків держави. Патріотизм полягає в прагненні вдосконалення держави у майбутньому, а не у вихвалюванні здобутками минулого. Патріот бачить у своїй країні більше, ніж бачать інші. Він бачить, якою вона може стати, а також він знає, які висновки треба зробити з минулого, щоб зберегти національну гідність і не припускатися помилок минулих поколінь.

Ефективними формами формування відповідальної громадянської позиції підлітків залишаються диспути, конференції, екскурсії, тематичні вечори, конгреси з певної проблеми, ток-шоу на актуальні теми, відео-сеанси з подальшим обговоренням матеріалів, зустрічі з видатними громадськими та державними діячами, соціологічні опитування і т. д. Але найпріоритетнішою завжди буде та форма, де є існує взаємозв'язок урочної та позаурочної

діяльності, яка дозволяє всі завдання виховного процесу нанизати на один «стрижень». Спільна діяльність може бути організована й в межах навчальної роботи: на предметах з шкільної програми, орієнтованих на виховання громадянськості, на факультативних заняттях тощо.

Заключний етап такої роботи – підбиття проміжних підсумків, їх корекція та постановка подальших завдань.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. 2015. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
2. Куниця Т. Сформованість відповідальної громадянської позиції в учнів старшого підліткового віку. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2018. Вип. 22. Кн. 1. С. 112-120.
3. Куниця Т. Соціально-педагогічний супровід дітей із сімей вимушених переселенців. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2019. Вип. 23. Кн. 1. С. 200-208.

Куркіна О.О., м. Київ

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У ДІВЧАТ-СТАРШОКЛАСНИЦЬ ЗА ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИМ КРИТЕРІЄМ

Визначено стан сформованості відповідального батьківства у дівчат-старшокласниць за емоційно-ціннісним критерієм. Описано методи визначення сформованості у дівчат-старшокласниць готовності до відповідального батьківства за емоційно-ціннісним критерієм.

Ключові слова: *батьківство, відповідальне батьківство, готовність до відповідального батьківства, дівчата-старшокласниці, емоційно-ціннісний критерій.*

Батьківство є головною життєвою та соціально-психологічною функцією кожної людини. Благополуччя кожної людини як цілісної особистості неможливе без самореалізації в сімейній діяльності [1]. У родині особистість навчається та розвивається, формується її емоційна стабільність та життєві цінності. Проте сучасна молодь втрачає орієнтири на створення сім'ї та народження дітей. Широко розповсюдженими є психологічна неготовність до створення сім'ї, відсутність знань про важливі батьківські якості та особливості розвитку дитини й елементарних навичок з догляду за нею. Велику роль у неготовності молоді до відповідального батьківства відіграють також історичні